

**ПРОВІДНИЙ УЧЕНИЙ УКРАЇНИ  
У ГАЛУЗІ ІСТОРІЇ НАУКИ Й ТЕХНІКИ –  
ПРОФЕСОР ОЛЕГ ЯРОСЛАВОВИЧ ПИЛИПЧУК**



Історія науки й техніки є надзвичайно важливою складовою сучасної української історичної науки. Серед провідних науковців України у цій галузі чільне місце належить талановитому вченому та педагогу, доктору біологічних наук, професору, директору Центру досліджень з історії науки й техніки ім. О.П. Бородіна Державного економіко-технологічного університету транспорту Олегу Ярославовичу Пилипчуку. У 2017 році вчений відзначає своє 70-ліття.

О. Я. Пилипчук народився 13 серпня 1947 р. в селі Оришківці Гусятинського району Тернопільської області в селянській родині. Привчений до праці мамою (Цецилією Петрівною) ще змалку. Його батько (Ярослав Миколайович) – фронтовик, інвалід війни II групи, внаслідок тяжких поранень помер за кілька місяців до народження свого сина. Сільський хлопчина (напівсирота) протягом свого життя зберіг характерну йому працелюбність та працездатність. З дитинства Олег Ярославович виявив неабиякий хист до

навчання та любові до природи рідного Тернопілля. Тому не випадково після закінчення середньої школи у 1965 р. поступив на біологічний факультет Чернівецького університету, де здобув 1970 р. кваліфікацію біолога, вчителя біології та хімії.

Протягом 1970–1973 рр. працював учителем Коцюбинської середньої школи Гусятинського району Тернопільської області. В 1973 р. вступив до аспірантури Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена АН УРСР. Після успішного захисту кандидатської дисертації за темою «Морфологія та біомеханіка скелета попереково-крижового відділу хребта деяких ссавців» з 1976 р. до 1988 р. працював у цій академічній науковій установі.

Новий етап науково-освітньої діяльності О. Я. Пилипчука розпочався з 1988 р. Головним напрямом наукових інтересів ученого тоді стала і залишається й до нині історія науки й техніки. Протягом 1988–1995 рр. працював у Київському педагогічному університеті ім. М. П. Драгоманова – спочатку асистентом, а потім старшим викладачем та доцентом. У 1992 р. успішно захистив докторську дисертацію за темою «Київське товариство дослідників природи: 1869–1929 рр.».

Варто підкреслити, що Олег Ярославович Пилипчук став першим науковцем, який за часів незалежності України здобув науковий ступінь доктора наук за спеціальністю – історія науки й техніки. Його дисертація стала для інших докторантів зразком виконання докторської дисертації у цій галузі.

З 1995 р. до 1996 р. працював завідувачем відділу історії науки та освіти Інституту українознавства Київського університету, де започаткував дослідження історії науки й техніки як невід’ємної складової українознавства. З 1996 р. і до сьогодні очолює кафедру «Екологія та безпека життєдіяльності на залізничному транспорті» Державного економіко-технологічного університету транспорту (м. Київ).

Фундаментальним є науковий доробок Олега Ярославовича Пилипчука. Характерною ознакою наукової творчості вченого є новаторство і широке коло наукових інтересів. Його наукові напрацювання включають праці із зоології,

екології, але найбільше – з історії науки й техніки. Автор і співавтор понад 300 публікацій, серед яких «Вовк» (1985), «Іван Федорович Шмальгаузен» (1985, 1991, 2001 рос.), «Олександр Прокопович Маркевич» (1986), «Ондатра», «Антилопа Канна» (1987), «Дмитро Костянтинович Третьяков» (1989), «Олександр Онуфрійович Ковалевський» (1990, 2003), «Микола Миколайович Гришко», «Олексій Миколайович Северцов» (1995), «Академік Олександр Прокопович Маркевич: життя і діяльність» (1999), підручник – «Основи екології» (2000); навчальні посібники: «Київське товариство дослідників природи та його внесок у розвиток ембріологічної науки» (1991), «Основи загальної генетики» (1995), «Історія науки та освіти в Україні (найдавніші часи – перша третина ХХ ст.» (1998), «З історії української науки і техніки: Хрестоматія-посібник» (1999), «Основи екології та економіки природокористування», «Екологія: словник-довідник», «Стійкий екологічно безпечний розвиток і Україна» (2002), «Транспортна екологія» та «Основи екології» (2004), а також науково-популярні праці «Тварини з «Червоної книги» (1986), «Загадковий світ сирен» (1988), «Ці загадкові куниці» (1989).

Визначальною ознакою наукових праць О. Я. Пилипчука стало олюднення ним історії української науки, повернення із незаслуженого забуття десятків імен українських учених, активне залучення до наукового обігу архівних матеріалів, які раніше не використовувалися дослідниками. Фактично професор О. Я. Пилипчук став одним із фундаторів становлення в Україні за часів незалежності історії науки й техніки як окремої галузі історичної науки.

Вчений проводить значну науково-організаційну роботу. Зокрема, є головою спеціалізованої вченої ради Д 26.820.02 із захисту докторських та кандидатських дисертацій за спеціальністю – історія науки й техніки у Державному економіко-технологічному університеті транспорту. Тривалий час був також і членом спеціалізованої вченої ради Д 26.189.02 у Центрі досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України, а також заступником голови спеціалізованої вченої ради Д 26.001.01 зі спеціальностей 09.00.12 – українознавство та 07.00.07 – історія

науки й техніки у Центрі українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка (2000–2005 рр.). Якраз під час головування професора О. Я. Пилипчука автор цієї публікації мав честь захистити кандидатську дисертацію у КНУ імені Тараса Шевченка.

Олегу Ярославовичу належить значний внесок у підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації у галузі історії науки й техніки. Безпосередньо під його керівництвом 4 докторанти захистили докторські дисертації та 25 аспірантів та пошукувачів – кандидатські дисертації. Як голова спеціалізованої вченої ради, науковий керівник, науковий консультант та офіційний опонент Олег Ярославович відкрив шлях до науки для десятків молодих учених не лише з Києва, а й з усієї України. Його учні та послідовники активно працюють на ниві історії науки й техніки в Дніпрі, Кропивницькому, Мелітополі, Миколаєві, Одесі, Тернополі, Харкові, Херсоні та в інших містах України.

Професор О. Я. Пилипчук є фундатором і директором Центру досліджень з історії науки й техніки імені О. П. Бородіна Державного економіко-технологічного університету транспорту. Щорічно в цьому університеті проводяться «Наукові читання, присвячені діяльності Олександра Парфенійовича Бородіна». Завдяки зусиллям керівника центру встановлені плідні взаємозв'язки з усіма дослідницькими інституціями в галузі історії науки й техніки в Україні.

Разом із професорами Ю. О. Храмовим та Л. О. Гріффеним, О. Я. Пилипчук був одним із ініціаторів проведення щорічної Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні питання історії науки й техніки» та Всеукраїнської наукової конференції молодих істориків науки, техніки та освіти. Ці наукові форуми стали ефективною школою для сотень науковців у галузі науки й техніки з усієї України, де вони отримали можливість оприлюднити результати своїх наукових пошуків.

У 1999–2010 рр. професор О. Я. Пилипчук був відповідальним редактором збірника наукових праць «Історія української науки на межі тисячоліть» (опубліковано 50 випусків). З 2011 р. очолює редколегію збірника наукових

праць «Історія науки і техніки» (опубліковано 10 випусків). Також є членом редколегій наукових часописів: «Нариси з історії природознавства і техніки», «Наука та наукознавство», «Вісник Дніпропетровського університету: серія історія філософії та історії науки», «Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту» та інших наукових часописів.

За плідну науково-освітню діяльність О. Я. Пилипчука відзначено низкою державних нагород та громадських відзнак: у 2000 р. – медаллю та дипломом лауреата Нагороди ім. Ярослава Мудрого за значні здобутки у галузі науки і техніки (АН Вищої школи України); у 2002 р. – знаком «Знак пошани» (Міністерство аграрної політики України), «Почесною грамотою» Президії Української академії аграрних наук за значний особистий внесок у становлення комплексних наукових досліджень з питань відтворення сільськогосподарської дослідної справи в Україні, створення школи істориків біологічної і аграрної науки, у 2005 р. Міністерство освіти і науки України нагородило медаллю «Петро Могила»; «Подякою» та іменним годинником від Київського міського голови О.О. Омельченка за вагомий внесок у розвиток історії науки (біобібліографічної справи); 2003 р. – знаком «Відмінник освіти України» (Міністерство освіти і науки України); 2008 р. – медаллю «За успіхи у науково-педагогічній діяльності»; 2010 р. – знаком «За сприяння розвитку залізничного транспорту» та «Почесний працівник транспорту України» (2010 р.). За багаторічну сумлінну працю у вищій школі та за значні наукові досягнення Академія наук вищої освіти нагородила медалями: імені Івана Пулюя (2012 р.), імені Олександра Богомольця (2015) та «20 років Академії наук Вищої освіти України» (2012 р.). Професор О.Я. Пилипчук отримав орден Святих Кирила та Мефодія від Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета 12 червня 2017 р. Цією високою відзнакою нагороджено науковця «За заслуги у відродженні духовності в Україні та утвердження Помісної Української православної церкви».

Попри заслужений авторитет у науковому середовищі, високі державні нагороди та відзнаки, доктор біологічних наук, професор Олег Ярославович Пилипчук залишається доброю, чуйною людиною, Учителем з великої літери, мудрим наставником, що щедро ділиться власним талантом та життєвим досвідом зі своїми численними учнями та послідовниками.

Хлопчина-напівсирота, який зростав у злиденному повоєнному селі, завдяки своєму таланту став провідним фахівцем у галузі історії науки й техніки у сучасній Україні. Варто підкреслити, що професор О.Я. Пилипчук органічно поєднує у собі талант вченого та педагога, а також мудрість наставника для молодшої генерації істориків науки й техніки в Україні.

Визначальними ознаками особистісного характеру О.Я. Пилипчука є його людяність та природне бажання прийти на допомогу тим, хто цього потребує. Не менш важливими рисами є його життєвий оптимізм, природний щирий український гумор та любов до малої Батьківщини. О.Я. Пилипчук ще у віці 17 років пішов з рідного дому, але й донині не втратив зв'язок зі своєю малою Батьківщиною. Олег Ярославович зі щирою синівською повагою та любов'ю ставився до своєї мами. Її душевні слова: «Провідує маму, доки вона жива» чіпляють за живе кожного сина, який ще має стареньких батьків, і спонукають дітей не забувати своїх рідних. Тому не випадково вчений й досі зберігає материнську хату. І, коли випадає нагода він повертається до рідного села, де набирається сил і творчої наснаги від рідної землі.

Життєвий шлях та творчі досягнення Олега Ярославовича дійсно стали прикладом для всіх його колег та численних учнів: студентів, аспірантів, докторантів. Від щирого серця хочеться побажати ювіляру міцного здоров'я, нових творчих здобутків на ниві історії науки й техніки, всіляких гараздів у всіх вимірах його життя.

З води і роси Вам, шановний Олег Ярославович!

*Доктор історичних наук, професор,  
завідувач кафедри історії науки та техніки НТУ «ХПІ»  
В.М. Скляр*